

Motion till riksdagen 2021/22:1302

av Joakim Järrebring m.fl. (S)

Tillgång till högre utbildning oavsett bostadsort

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att arbeta för utvecklingen av hållbara samverkansstrukturer för ökad tillgång till högre utbildning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att definiera vad som utmärker ett lokalt campus/lärcentrum för högre utbildning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en mer rättvis fördelning av forskningsresurser och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över fördelningen av utbildningsplatser med arbetsmarknadens behov som en faktor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att snabba på valideringsinsatser i syfte att snabbare komma i rätt utbildning på väg mot arbete och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Politiska beslut gör skillnad. Sverige ska konkurrera med bra innovationsklimat, öppenhet för nya idéer och förmåga att ställa om produktionen. Politiska vägval skapar oändliga möjligheter för människor. Men politiska vägval kan också minska människors möjligheter om de politiska besluten går i fel riktning.

Högre omställningsstöd inom såväl industrin som den offentliga verksamheten, effektivare produktion, automation och digitalisering ställer nya och högre krav på ny kunskap och kvalificerad utbildning för redan yrkesverksamma. Behoven av ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, globalisering och ökad internationell

konkurrens gör att vi måste stärka samverkan kring hållbara och flexibla lösningar för livslångt lärande i hela landet.

EU-siffror visar att 2020 har högutbildades arbetstillfällen ökat med 16 miljoner och lågutbildades minskat med 12 miljoner. Det visar att om vi ska fortsätta vara en konkurrenskraftig ekonomi krävs utbildningsinsatser.

Politiken har här en viktig uppgift när det gäller att få fler med låg socioekonomisk bakgrund att välja högre utbildning. Trots insatser över åren för att öppna högskolan för personer från hem utan studietradition finns alltså en stor social snedrekrytering.

Fakta visar också att det skiljer sig åt stort i landet trots den stora utbyggnad vi sett av nya högskolor och universitet och fler utbildningsplatser. Andelen högutbildade ökar stadigt. Idag har 29 % av befolkningen läst vidare efter gymnasiet i tre år eller mer. Det är en ökning med 16 % sedan 2000 och ett synbart resultat av den politiska viljeinriktningen att öka antalet utbildningsplatser. Dock är personer med högre utbildning starkt geografiskt koncentrerade i vårt land. I 251 av landets 290 kommuner är en lägre andel invånare högutbildade än genomsnittet. För de västsvenska kommunerna är siffrorna sådana att enbart åtta kommuner av våra sju läns 72 kommuner har en befolkning som överstiger genomsnittet av andelen högutbildad i landet, dvs har tre år eller mer av högre utbildningsstudier med sig i bagaget. Det stora flertalet av våra kommuner befinner sig i andra änden av SCB:s statistik med att vara exempel på kommuner där andelen högutbildade befinner sig mellan 10 och 15 % av befolkningen. Västsverige skiljer sig inte mot landets övriga regioner.

Lärosätena är autonoma och det är viktigt. Samtidigt kan vi inte sitta still och se hur skillnaderna i utbildningsnivå hos individerna ökar beroende på var i landet du bor och hur långt ifrån ett lärosäte du bor.

En omvärldsspaning visar att vi har goda exempel på partnerskap och samverkan i vårt land som tyvärr ständigt tvingas arbeta i projekt och som dessutom ofta drivs av eldsjälar. Högskolan Väst och Campus Västervik är ett lysande exempel på samarbete som inneburit en ökning i andel högutbildade i områden som innan låg lågt. Inte minst har de lyckats i utbildning inom professionsyrken, något som borde vara intressant för alla landets kommuner.

Ett föredömligt gott exempel på hur det kunde se ut om man verkligen vill att invånarna ska ges möjlighet till högre studier oavsett bostadsort är University of Highland and Island i Skottland som på ett fantastiskt bra sätt byggt ihop ett stort område och gett invånare bosatta i de glesare områdena av landet möjligheter att vidareutbilda sig inom högre utbildning. De erbjuder inkluderande och flexibel högre utbildning för alla, oavsett var de bor, och ser ”distans” som en icke-fråga och den pedagogiska användningen av digitala medier som standard. Ett motto för dem är: ”Ingen ska ha längre än 30 km till 30 högskoleprogram.” Det möjliggörs genom strukturen av 13 lokala college/campus och 70 lärcentra.

I Sverige har vi under ett par år haft projektet Nya vägar som bland annat fått medel av Vinnova som tittat på hållbara samverkanslösningar mellan kommuner och lärosäten för ökad tillgång till högre utbildning för livslångt lärande och kompetensförsörjning i hela landet. Det är viktigt att slutsatserna från detta projekt tas tillvara och utvecklas.

En effekt av pandemin är att vi ökat vår digitala kompetens och fått ökad förståelse för att deltagande inte per automatik måste vara fysiskt. Vi borde ta tillvara detta och ställa högre krav på samverkan mellan olika nivåer med syfte att öka den högre utbildningsnivån hos våra invånare. Vårt land behöver det. Vill vi att hela landet ska

leva är det dessutom absolut nödvändigt om vi inte vill att utbildningsklyftan ska fortsätta växa ännu mer.

Antalet högskoleplatser och andra studieplatser bör inte bara dimensioneras utifrån ungdomskullarnas storlek utan också utifrån arbetsmarknadsregionens behov. I Västsverige har vi som nämnts ovan i jämförelse med riket låg utbildningsnivå i flertalet av våra kommuner och samtidigt en kunskapsintensiv arbetsmarknad. Här skulle ökade satsningar och fler studieplatser vara ett sätt att få fler i arbete.

Det är även viktigt att snabbt kunna få sin kompetens bedömd. Det gäller framför allt de som kommit och kommer till Sverige från andra länder med gedigna kompetenser i form av yrkeskunskaper eller akademisk kunskap. Den ryggsäck av kunskap de bär med sig behöver tas tillvara och det är därför viktigt att snabba på valideringsinsatser och möjligheter till praktik inom det yrkesområde som de nyanlända har sina kunskaper i, medan de får möjlighet att komplettera det som behövs med olika utbildningsinsatser.

I ett starkt samhälle fyller forskningen en viktig funktion för samhällets utveckling. Det är tack vare forskning som exempelvis mediciner och ny teknik kunnat utvecklas. Sverige ska konkurrera med kunskap och inte låga löner. Det kräver att vi ligger i topp när det kommer till nya innovationer och arbetstillfällen. En del i det är att vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Något som bör återspeglas i hela landet. Därför är det viktigt att möjlighet till forskningsresurser ges till samtliga lärosäten. Hela landet ska delta i den främsta internationella kunskapsutvecklingen och främja ett konkurrenskraftigt svenskt näringsliv. Investeringar i utbildning, forskning och innovation rustar Sverige för morgondagens utmaningar. Här krävs långsiktighet och samverkan över de partipolitiska gränserna om forskningen ska ges stabila förutsättningar att leverera goda resultat. Om svenska företag ska kunna konkurrera med kunskap krävs även att forskning kan omvandlas i praktiska idéer och handlingar. Därför är det bra när forskning sker i nära samverkan mellan näringsliv och akademi. Flera av de västsvenska lärosätena är duktiga på detta och lärosätena har blivit en regional drivkraft i hela regionen och till och med utanför den egna regionen. KK-stiftelsens program Expertkompetens för ihop företagets kompetensbehov som matchas mot kunskap inom starka akademiska miljöer och de flexibla formerna gör det möjligt för företagets yrkesverksamma att delta oavsett företagets geografiska läge. Oerhört viktigt.

Västsverige har idag många universitet och högskolor: Göteborgs universitet, Karlstad universitet, Chalmers tekniska högskola samt högskolorna i Skövde, Borås, Halmstad och i Trollhättan (väst). De utgör inte bara utbildningsinstitut med en uppsjö av utbildningar, utan är också viktiga samarbetspartner till det västsvenska näringslivet – ett näringsliv som behöver rätt kompetens för att kunna hävda sig på inhemska och globala marknader. Antalet utbildningsplatser och dessas placeringar innebär att fler kan bo kvar hemma och studera. Politiska beslut och viljeinriktningar måste fortsätta att uppmuntra och stödja lärcentra som är en viktig framtidssatsning och mötesplats för studier och kompetensutveckling oavsett var i regionen man som invånare valt att bosätta sig.

Strukturen i Västsverige är till stor del uppbyggd utifrån en bruksmiljö där det var lätt att få jobb. Det ser annorlunda ut idag och Västsverige behöver hitta nya arbetstillfällen för framtiden. I en allt föränderlig värld kommer även vidareutbildning vara ett måste och hela vårt samhälle behöver ställa om till att ta det livslånga lärandet på allvar. Det innebär också behov av att det finns utbildningsmöjligheter i regionen och inte

alltför långt bort från där människor bor. Utbildning måste vara lättillgänglig och vara en naturlig del i framtidens arbetsmarknad. Sverige ska konkurrera med hög kompetens och goda arbetsvillkor, inte med låga löner och dåliga arbetsvillkor. Om kunskap ska kunna vara Sveriges främsta konkurrensfördel, måste vi öka investeringarna i högre utbildning.

Högre utbildning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Den forskning som bedrivs på lärosäten måste komma studenterna till del genom att deras utbildning är ordentligt vetenskapligt och erfarenhetsmässigt förankrad. Med tanke på detta behöver de statliga forskningsmedlen fördelas annorlunda. Vi vet idag att de yngre universiteten och högskolorna missgynnas i fördelningen av forskningsmedel och det är inte bra för kvaliteten.

Med investeringar i forskning vet vi att vi på ett ännu bättre sätt främjar kunskapsutveckling, skapar ett innovativt näringsliv och möter våra stora samhällsutmaningar, något som måste komma hela landet till godo.

Joakim Järrebring (S)

Mats Wiking (S)

Jennie Nilsson (S)

Lars Mejern Larsson (S)

Carina Ohlsson (S)

Mattias Jonsson (S)

Petter Löberg (S)